

Жұмыс бағдарламасы

Нысан
ПМУ ҰС Н 7.18.2/06

Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігі

С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

Қазақ филологиясы кафедрасы

«Шешендік өнер» пәні бойынша 050117- «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының студенттеріне арналған

ЖҰМЫС БАҒДАРЛАМАСЫ

Павлодар

Мамандық бойынша
элективтік пәндер ката
негізінде әзірленген пә
жұмыс бағдарламасы
бекіту парағы

Нысан
ПМУ ҰС Н 7.18.1/08

БЕКІТІЛДІ
ОІ жұрніндегі

проректоры

_____ Н.Э. Пфейфер

« ___ » _____ 2009ж.

Құрастырушы: ф.ғ.к., доцент Мүтәлиева Р.М. _____

Қазақ филологиясы кафедрасы

«Шешендік өнер» пәні бойынша

ЖҰМЫС БАҒДАРЛАМАСЫ

Жұмыс бағдарламасы 050117 - «Қазақ тілі мен әдебиеті»
мамандығының студенттеріне арналған

Жұмыс бағдарламасы жұмыстың оқу жоспары және
мамандықтың элективті пәндер каталогы негізінде
әзірленген

С.Торайғыров атындағы ПМУ Ғылыми кеңесінің отырысында
бекітілген 200_ж. « ___ » _____, № _____ хаттама

Кафедра _____ отырысында _____ ұсынылған.

« ___ » _____ 2009ж.

№ _____ хаттама.

Кафедра меңгерушісі _____ Н.Қ.Жүсіпов

Филология, журналистика және өнер факультетінің
әдістемелік кеңесінде құпталған.

« ___ » _____ 2009 ж. № _____ хаттама.

ӘК төрайымы _____ Е.Н.Жұманқұлова

КЕЛІСІЛДІ

Факультет деканы _____ Ж.Т.Сарбалаев.
« ____ » _____ 2009ж.

ЖжӘҚБ ҚҰПТАЛДЫ

ЖжӘҚБ бастығы _____ А.А.Варакута
« ____ » _____ 2009 ж

1 Пәннің мақсаты мен міндеттері

«Шешендік өнер» пәні - Шешендік өнер студенттерге қазақ ауыз әдебиетінің бір түрі - шешендік өнердің тарихын, ақындық айтыс секілді қазақ әдебиетінің өзіндік ерекшелігін көрсететін пәндердің бірі екендігін, дамуына қойылатын алғы шарттарынан, қойылатын талаптарынан мәлімет береді.

Пәнді оқыту мақсаты:

Ұлттық шешендік өнердің табиғатын, ұлттық әдебиет, мәдениет, фольклор тарихындағы, шешен-билер мұрасындағы шешендік өнерге қатысты ой-пікірлерді, "шешен", "би" деген ұғымның этимологиясын, шешеннің болмысын, психо-физиологиялық ерекшеліктерін, шешен сөйлеудің логикалық-композициялық құрылысын, тақырыбын, түрлерін, стильдік табиғатын, біртұтас өнер, импровизациялық өнер екендігінен игерту

Пәннің міндеттері:

- шешендік өнердің тарихын білу;
- шешендік өнердің шарттарын меңгерту;
- шешенге қойылатын талаптарды білу;
- шешендік сөйлеудің түрлерін игеру.

Студенттер білуі тиіс:

- Студенттер шешендік дауды, арнауды, толғауды білуі тиіс.
- Шешендік сөздердің тектерін ажырата білу білуі тиіс.
- шешендік сөздердің идеялық, эстетикалық мазмұнын аша білуі тиіс.
- Шешендік сөздердің талдауда оның табиғатын білуі тиіс.
- Шешендік түрлеріне талдауды меңгеруі тиіс;
- Шешендік сөздердің түрлерінен жатқа білуі тиіс.

Студенттер істей білуі тиіс:

- Студенттертақырып таңдау, материал жинау, конспект жазуды меңгере біледі.
- Шешендік сөйлеу түрлерін ажырата алады.

- Шешендік сөздердің идеялық, эстетикалық мазмұнын аша білуге

дағдыланады.

- Шешендік сөздердің талдаудағы оның табиғатын біледі.

- Шешендік сөздердің түрлерін меңгереді.

2 Пререквезиттер:

- Фольклор, әдебиеттануға кіріспе, әдебиет тарихы, мәнерлеп оқу.

Пәннің тақырыптық
жоспары

Нысан
ПМУ ҰС Н 7.18.2/10

3 Пәннің мазмұны

3.1 Пәннің тақырыптық жоспары				
№	Тақырып	Сағат саны		
		Дәріс	Тәжір.	ОқЖ
1	2	3	4	5
1.	Шешендік өнердің табиғаты	2	1	6
2.	Шешен сөйлеу сыры	2	1	6
3.	Ұлттық шешендік өнер	2	1	6
4.	Төле би	2	1	6
5.	Қаздауысты Қазыбек би	2	1	6
6.	Әйтеке би	2	1	6
7.	Сырымшың шешендік өнері	2	1	6
8.	Ақтайлақ би, Бөлтірік шешен сөздері	2	1	6
9.	Абайдың шешендік өнері	2	1	6

10	Ұлттық шешендік өнер ғылымының қалыптасуы мен дамуы	2	1	6
11	Шешендік сөздердің мазмұны мен құрылысы	2	1	6
12	Шешендік сөздердің көркем тілік сипаты	2	1	6
13	Шешендік өнердің өзге ғылым салаларымен байланысы	2	1	6
14	Шешенге қойылатын талаптар	2	1	6
15	Шешен сөздің түрлері	2	1	6
Барлығы: сағат		30	15	90

3.3 Теориялық курс мазмұны

1-тақырып.

Шешендік өнер тарихын түсінік. Оның мақсатын анықтау, “риторика”, “оратор” терминдерінің мәнін анықтау. Грек шешендік өнерінің өкілдері: Аристотель, Платон, Демосфен, Цицерон . Ресейдегі шешендік өнер табиғаты

2-тақырып

Шешен сөйлеу сыры туралы түсінік. Шешен сөйлеу әдістері. Шешен адамның жаратылыс, табиғи психофизиологиялық қасиеттері, ерекшеліктері, жүйке талшықтарының жүйесі. Сөйлеу мен еске сақтау қабілеті. Шабыт, импровизация. шешен сөйлеудің логикалық-композициялық құрылысы

3-тақырып

Қазақтың шешендік өнері - халық ауыз әдебиетінің бір саласы. Қазақтың шешендік өнерінің бастаушылары: Майқы би, Аяз би. Жиренше шешен. Ұлтық шешендік өнердің ерекшеліктері

4-тақырып

Төле би өмірі туралы мәлімет. Ғалымдардың пікірлері. “Қарлығаш би” атану туралы шешендік сөздер.”атадан ұл туса игі, Ата жолын қуса игі” шешендік сөзінің шығу тарихы. “Қоймайсың көш деп халқым-ау” шешендік толғауы. Шешендік сөздерінің көркемдік сипаты

5-тақырып

Қаз дауысты Қазыбек би туралы ғылыми мәлімет. Бидің өмірі. Қаз дауысты Қазыбек атану тарихы. Қаз дауысты Қазыбек бидің шешендік сөздері. Шешендік сөздерінің көркемдік сипаты

6-тақырып

Әйтеке би өмірі туралы мәлімет. Әйтеке бидің шешендік толғаулары, арнаулары. Шешендік сөздерінің көркемдік сипаты

7-тақырып

Сырым Датұлы туралы мәлімет. Сырымның шешендік сөздерінің ерекшеліктері .Шешендік сөздерінің көркемдік сипаты

8-тақырып

Ақтайлақ би, Бөлтірік шешен өмірі. Шешендік сөздерінің табиғаты, көркемдік сипаты. Шешендік сөздерінің мәні

9-тақырып

Абайдың шешендік өнерінің сипаты. Шешен сөйлеу сыры. Шешендік сөздерінің бейнелік сипаты

10-тақырып

Әбу насыр әл Фарабидің “Риотрика” еңбегің ұлттық шешендік өнердің тууы мен қалыптасуына ықпалы. Ш.Ш.Уәлиханов еңбектеріндегі шешендік ойлар. “Дала уалаяты” газетіндегі қазақ зиялыларының шешендік ой-пікірлері

11-тақырып

Паралингвистикалық жіктем. Лингвистикалық жіктем. Кинетикалық жағы

12-тақырып

Сөзді әсерлі жеткізу тәсілдері. Қаратпа сөздер мен қыстырма сөздердің қолданылуы. Логикалық, грамматикалық, психологиялық кідірістер

13-тақырып

Логика, психология, философия ғылымдарымен байланысы. Халықтық педагогика, әдебиетпен, тілмен байланысы

14-тақырып

Ауызша шешен сөйлеу. Цицеронның шешенге қоятын талаптары. Шешендік жүйрік ой. Шешенге тән тұлға. Шешеннің сыртқы түр мәдениеті

15-тақырып

Лекция, баяндама, жарыс сөз сипаты. Тақырып таңдау. Материал жинау. Конспект. Шешендік сөздердің мазмұнына қарай бөлінісі. Шешендік дау: жер дауы, жесір дауы, құн, мал, ар-намыс дауларымен байланысты туған сөздер.

3.4 Тәжірибешілік сабақтардың мазмұны

1- тақырып

Грек шешендік өнерінің өкілдері: Аристотель, Платон, Демосфен, Цицерон

Ресейдегі шешендік өнер табиғатына мысалдар келтіру.

2- Тақырып

Шешен сөйлеу сыры туралы түсінік. Шешен сөйлеу әдістеріне мысалдар келтіру.

3 - тақырып

Майқы би, Аяз би. Жиренше шешендердің сөздерін жаттау. Майқы бидің өмірбаянына тоқталу.

4-тақырып

Төле би өмірі туралы мәліметті жаттау. Ғалымдардың пікірлерін келтіру. “Қарлығаш би” атану туралы шешендік сөздерді айту. “атадан ұл туса игі, Ата жолын құса игі” шешендік сөзінің шығу тарихын келтіру. “Қоймайсың көш деп халқым-ау” шешендік толғауын түсіндіру.

5-тақырып

Қаз дауысты Қазыбек би туралы ғылыми мәлімет дайындау. Бидің өмірін келтіру. Қаз дауысты Қазыбек атану тарихына тоқталу. Қаз дауысты Қазыбек бидің шешендік сөздерін жатқа айту. Шешендік сөздерінің көркемдік сипатына мысалдар келтіру.

6- тақырып

Әйтеке би өмірі туралы мәлімет дайындау. Әйтеке бидің шешендік толғаулары, арнауларын жатқа айту. Шешендік сөздерінің көркемдік сипатына мысалдар келтіру.

7-тақырып

Сырым Датұлы туралы мәлімет дайындау. Сырымның шешендік сөздерін жатқа айту. Шешендік сөздерінің көркемдік сипатына мысалдар келтіру.

8-тақырып

Ақтайлақ би, Бөлтірік шешен өмірбаяндарын айту. Шешендік сөздерін жатқа айту. Шешендік сөздерінің мәнін ашу.

9-тақырып

Абайдың шешендік өнеріне «Абай жолынан» мысалдар келтіру.

10-тақырып

Әбу насыр әл Фарабидің “Риотрика” еңбегін оқу. Ш.Ш.Уәлиханов еңбектеріндегі шешендік ойлардан мысалдар келтіру. “Дала уалаяты” газетіндегі қазақ зиялыларының шешендік ой-пікірлеріне мысалдар келтіру.

11-тақырып

Паралингвистикалық жіктем, лингвистикалық жіктем. кинетикалық жағына Негимов кітабынан мысалдар келтіру.

12 -тақырып

Сөзді әсерлі жеткізу тәсілдеріне, қаратпа сөздер мен қыстырма сөздердің қолданылуына шешендік сөздерден мысалдар келтіру. Логикалық, грамматикалық, психологиялық кідірістерді шешендік сөздермен келтіру.

13-тақырып

Логика, психология, философия ғылымдарымен байланысы. Халықтық педагогика, әдебиетпен, тілмен байланысына мысалдар жазу.

14 - тақырып

Ауызша шешен сөйлеуге, Цицеронның шешенге қоятын талаптарына мысалдар жазу.

15-тақырып

Шешендік дау:жер дауы, жесір дауы, құн, мал, ар-намыс дауларымен байланысты туған сөздерге шешендердің сөздерінен мысалдар келтіру.

3.5 ОӘЖ мазм±ны

№	ОӘЖ түрі	Есеп беру формасы	Бақылау түрі	Сағат көлемі Қтмә-41
1	Дәріс сабақтарын өңдеу		Сабаққа қатысу	30 (1x30)
2	Үй тапсырмасын орындау	Жұмыс дәптері	Сабаққа қатысу	15 (1x15)
3	Қосымша материалдарға дайындық	Конспект	Коллоквиум	16
4	Семестрлік тапсырманы орындау	Конспект	Семестрлік тапсырманы қорғау	25

6	Бақылау шараларына дайындық			4
	Барлығы			90

Студенттерге мздігінен оқуға берілетін тақырыптар

1. Қаз дауысты Қазыбектің өмірбаянын жазу.
Ұсынылатын әдебиет: [10] 58-бет, [4] 46-бет
2. Төле бидің өмірбаянын жазу
Ұсынылатын әдебиет: [4]50-бет, [10] 60-бет,
3. Әйтеке бидің өмірбаянын жазу
Ұсынылатын әдебиет: [4] 55-бет,[2] 20-бет
4. Тайкелтір шешеннің өмірбаянын жазу
Ұсынылатын әдебиет: [4] 60-бет
5. Бөлтірік шешеннің өмірбаянын жазу
Ұсынылатын әдебиет: [2] 10-бет
6. Сырым Датұлының өмірбаянын жазу
Ұсынылатын әдебиет: [2] 15-бет

Мамандықтың (тардың)
жұмыс бабындағы оқу
жоспарынан үзінді көші

Нысан
ПМУ ҰС Н 7.18.1/10

**050117 «Қазақ тілі мен әдебиеті » мамандығының оқу
жұмыс жоспарынан кршірме
Пәннің атауы Шешенлік өнер**

Оқу түрі	Бақылау формасы						Студент жұмысының көлемі			Сағаттың курс және семестр бойынша бөлінуі							
	ЕМТ.	сынақ	К.ж	К.жұм.	ЕГЖ	бақ. жұм	Барлығы			Дәріс	Тәжірибе	ОСЖ	СӨЖ	Дәріс	Тәжірибе	ОСЖ	СӨЖ
							жалпы	.Аудитор	СӨЖ								
Күндізгі ЖОБ негізінде	7						135	45	90	7-семестр				8- семестр			
										30	15	15	75				

Қолданылатын едебиеттер

Негізгі:

1. Адамбаев Б.Халық даналығы. Алматы, 1976
2. Жармұхамедов М.Шешендік өнер Алматы, 1998
3. Негимов С.Шешендік өнер.Алаты, 1997
4. Қазақтың би-шешендері. Алматы,1993
5. Шешендік сөздер. Аламыты,1992
6. Хасенов С.Шешендік тәсілдер Алматы, 1999
7. Есхожин І.Шешендік жырлар Алматы,1993

8. Дәдебаев Ж.Шешендік сөздер.Аалмты,1993

Қосымша:

9. Балақаев М. «Қазақ әдеби тілі».-Алматы, 1987

10. Жанпейісов Е. «Қазақ прозасының тілі».-Алматы, 1968

11. Сыздықова Р. «Сөздер сөйлейді».-Алматы,1998

12. Төреқұлов Н.Нақыл сөздердің мәні Алматы,1971